

2025-05-14
Dnr: 024/2025

Namn
Organisation
Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar gällande utredningen På språklig grund - SOU 2025:9

Sveriges Dövas Riksförbund, SDR, driver frågor, agerar kraftfullt och väcker opinion om våra mänskliga och demokratiska rättigheter. Vi arbetar för rätten och möjligheten att använda svenskt teckenspråk. Det svenska teckenspråket är av central betydelse i våra liv och avgörande för delaktighet på lika villkor i det svenska samhället.

Vi välkomnar utredningen 'På språklig grund - SOU 2025:9 och dess ambition att stärka rätten till modersmålsundervisning. Vi anser dock att den föreslagna förändringen behöver gå längre för att säkerställa att döva, Coda (Children of Deaf Adults) och andra teckenspråkstalande fullt ut får sin rätt till modersmålsundervisning tillgodosedd. Denna rättighet är tydligt förankrad i språklagen, barnkonventionen och CRPD-konventionen. Utöver det stödjer SDR tidigare slutsatser från SOU 2019:18 För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering, där det särskilt föreslås att rätten till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk ska stärkas, att kursplaner specifikt anpassade för teckenspråk behöver utvecklas, samt att svenskt teckenspråk bör likställas med nationella minoritetsspråk i skolförfattningarna. Dessa förslag är i linje med intentionerna i språklagen och i överensstämmelse med internationella åtaganden såsom CRPD.

Aktuell statistik visar tydligt behovet av förändring. Enligt Skolverket (2023) är knappt 319 000 elever i grundskolan berättigade till modersmålsundervisning, motsvarande cirka 29 % av elevpopulationen. Av dessa deltar drygt 178 000 elever (56 %).

När det gäller svenskt teckenspråk är deltagandet betydligt lägre. Enligt Institutet för språk och folkminnen (Isof) får endast cirka 20 % av de elever som är berättigade till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk detta stöd i praktiken.

Detta pekar på en allvarlig ojämlikhet i hur rätten till modersmål faktiskt tillgodoses, särskilt för teckenspråkstalande barn.

Rättslig grund för rätten till svenskt teckenspråk som modersmål

Språklagen (2009:600) slår fast att den som är döv eller hörselskadad, samt den som av andra skäl behöver svenskt teckenspråk, ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda språket. Nuvarande begränsningar av rätten till modersmålsundervisning i teckenspråk står i strid med denna lagstiftning.

Barnkonventionen (FN:s konvention om barnets rättigheter, inkorporerad i svensk lag 2020) fastställer barns rätt att få uttrycka sin kulturella och språkliga identitet (artikel 30) samt rätt till utbildning utan diskriminering (artikel 2). Att förvägra döva, CODA och andra teckenspråkiga barn undervisning i svenskt teckenspråk kränker dessa rättigheter.

CRPD-konventionen (FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning) betonar att personer med funktionsnedsättning har rätt att fullt ut och på lika villkor som andra

åtnjuta alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Artikel 21 i konventionen nämner specifikt att staterna ska underlätta användningen av teckenspråk.

Författningsförslag och behov av förändringar (SOU 2025:9)

Kapitel 8.1.1–8.1.12: Svenska som andraspråk – struktur och innehåll

SDR stödjer införandet av en ny kursplan i grundläggande svenska som andraspråk. Det är en nödvändig åtgärd för att bättre möta behoven hos elever med annat modersmål än svenska. Samtidigt vill vi betona vikten av att denna kursplan är flexibel och möjlig att kombinera med andra undervisningsformer – inte minst för döva elever och coda-barn. Coda-barn växer ofta upp med svenskt teckenspråk som ett av sina modersmål, och behöver få sina flerspråkiga erfarenheter erkända i skolan.

Döva elever som har ett annat modersmål än svenska behöver få undervisning i svenska som andraspråk på ett språk de förstår – det vill säga på svenskt teckenspråk. Den nya strukturen får därför inte leda till att dessa elever marginaliseras ytterligare. Vi föreslår att även coda-barn som använder teckenspråk i hemmet ges möjlighet att utveckla sin teckenspråkskompetens i skolan

Kapitel 8.2.8: Kursplaner i grundläggande svenska som andraspråk för döva

SDR välkomnar starkt detta förslag. Döva elever som är nyanlända eller har andra modersmål än svenska är en bortglömd grupp i dagens utbildningssystem. Att införa en särskild kursplan som är anpassad efter deras språkliga och kognitiva förutsättningar är helt avgörande. Undervisningen i svenska måste kunna ges med stöd av svenskt teckenspråk, och lärarna måste ha både språkfärdighet och pedagogisk kompetens i tvåspråkig undervisning.

Det är också viktigt att denna kursplan kan möta behoven hos coda-barn som på grund av migrationsbakgrund eller andra faktorer kan ha behov av språkligt stöd i både svenska och svenskt teckenspråk. Deras språkliga situation skiljer sig från både enspråkiga hörande barn och döva barn och kräver ett särskilt pedagogiskt bemötande.

Kapitel 9.1.2–9.1.3: Språklagen och konventioner (inkl. teckenspråk och minoritetsspråk)

SDR uppskattar att utredningen tydliggör den rättsliga grund som finns i språklagen, Barnkonventionen och CRPD. Men det finns ett glapp mellan dessa rättigheter och deras tillämpning i skolans vardag. Många kommuner, skolor och myndigheter saknar både kompetens och verktyg för att tillämpa dessa lagar på ett korrekt sätt. Det riskerar att leda till att döva barn, liksom coda-barn, går miste om sina språkliga rättigheter.

Vi efterlyser därför konkreta åtgärder, såsom särskilda riktlinjer till Skolverket och SPSM, som säkerställer att lagens intentioner omsätts i praktik.

Kapitel 9.2.3: Modersmål och undervisningsrätt för döva elever

SDR anser att nuvarande reglering är orimlig. Att rätten till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk avgörs av föräldrarnas språk och inte av barnets faktiska språkliga behov är diskriminerande. Detta drabbar både döva barn och coda-barn som har teckenspråk som ett levtt vardagsspråk men vars föräldrar kanske inte själva är teckenspråkstalande.

Vi kräver därför en förordningsändring som gör det tydligt att det är barnets språk som ska vara avgörande för undervisningsrätt, inte vårdnadshavarens. Skolan ska också ha ett särskilt uppdrag att stödja och utveckla barnets tvåspråkiga identitet – på svenskt teckenspråk och svenska – från tidig ålder.

Kapitel 11.4: Teckenspråk och flerspråkighet som resurs

SDR ser mycket positivt på att utredningen framhåller flerspråkighet – inklusive teckenspråk – som en samhällsresurs. Det är ett skifte i perspektiv som behövs i hela utbildningssystemet. För döva barn och coda-barn innebär detta att deras språkliga kompetens i svenskt teckenspråk inte ska betraktas som ett hinder, utan som en tillgång.

Vi uppmanar därför regeringen att integrera detta synsätt i skolans styrdokument, i lärarutbildningens innehåll och i tillsynen av specialskolor. Flerspråkighet måste ges ett konkret innehåll i skolans vardag – till exempel genom att undervisning på båda språken är normen och att elevens båda språk följs upp och dokumenteras likvärdigt.

Kapitel 16: Problem och behov av förändringar i modersmålsundervisningen

Utredningen identifierar ett flertal strukturella problem i modersmålsundervisningen som direkt påverkar elever med svenskt teckenspråk. Bland annat saknas det särskilda kurs- och ämnesplaner för svenskt teckenspråk som modersmål, vilket leder till att undervisningen måste bedrivas utifrån generella mål som inte är anpassade till språkets visuella och kulturella särdrag. Dessutom är rätten till undervisning i teckenspråk begränsad genom att den enbart gäller om språket är dagligt umgängesspråk i hemmet och om vårdnadshavare har språket som modersmål – något som utesluter majoriteten av döva barn. Detta skapar en oacceptabel ojämlikhet.

Utredningen pekar också på bristande tillgång till undervisningsmaterial, låg andel legitimerade modersmålslärare, svårigheter att få heltidsanställning samt bristande samverkan mellan modersmålslärare och övrig skolpersonal. Alla dessa faktorer speglas också i den verklighet som många teckenspråkstalande elever möter. Fjärrundervisning lyfts som en möjlig lösning, men då krävs tekniska resurser och kompetens för att det ska fungera. För svenskt teckenspråk behövs dessutom tillgång till teckenspråkiga pedagoger i realtid.

SDR stödjer utredningens slutsats att rätten till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk måste stärkas och att undervisningen bör regleras mer likvärdigt – oavsett språk. Det är även nödvändigt att utveckla kursplaner som är specifika för svenskt teckenspråk och att avskaffa kravet på att språket måste vara vårdnadshavarens modersmål. Undervisningen ska utgå från elevens behov, språk och identitet – inte vårdnadshavarens bakgrund.

Kapitel 16.2.10: Likställ svenskt teckenspråk med nationella minoritetsspråk i skolförfattningarna

Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) tillstyrker med eftertryck utredningens förslag att svenskt teckenspråk ska ges samma rättsliga och praktiska status som de nationella minoritetsspråken i skollagen och skolförordningarna.

Det finns i dag en uppenbar ojämlikhet mellan hur svenskt teckenspråk behandlas i jämförelse med minoritetsspråk såsom samiska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Trots att svenskt teckenspråk erkänns som ett eget språk i språklagen (2009:600) saknas tydlig reglering i skolförfattningarna vad gäller timplanerad undervisning, likvärdig studiehandledning och statligt ansvar för språkets bevarande och utveckling inom utbildningssystemet.

SDR föreslår därför:

- En formell ändring i skollagen och skolförordningen där svenskt teckenspråk uttryckligen likställs med nationella minoritetsspråk.
- Att teckenspråkets särställning kodifieras i ett särskilt kapitel i skolförordningen, där rätt till modersmålsundervisning, rätt till studiehandledning samt rätt till adekvat undervisningsmaterial och språkstärkande insatser tydligt framgår.
- Att elevens faktiska språkliga behov, inte vårdnadshavarens språk, ska vara avgörande för rätten till undervisning på och i svenskt teckenspråk.

Kapitel 17: Utredningens slutsatser och behovet av renodling av syften

Kapitel 17 stärker tydligt SDR:s remissvar genom att slå fast att modersmålsundervisning inte har någon negativ påverkan på elevers integration, kunskapsutveckling eller svenska språket. Detta

ger ytterligare stöd för att undervisning i svenskt teckenspråk – för döva såväl som coda-barn – bör förstärkas och ses som en rättighet. Utredningen föreslår också att rätten till teckenspråk ska utökas, och betonar modersmålets egenvärde, vilket stärker SDR:s ståndpunkt att barnets språk – inte vårdnadshavarens – ska vara utgångspunkt för undervisningsrätt.

Det är också mycket positivt att utredningen föreslår nationell samordning, särskild tillsyn, och stärkta strukturer för studiehandledning. Detta är avgörande för att undervisning i svenskt teckenspråk ska kunna utvecklas och ges på likvärdiga villkor i hela landet. SDR ställer sig särskilt bakom förslagen om:

- Nationell samordning av modersmålsundervisning, även i språk med få talare (inklusive svenskt teckenspråk).
- Tydligare granskning av kvalitet och tillgång på undervisning.
- Förstärkt rätt till studiehandledning på modersmålet i alla årskurser.
- Utvecklad statistikinsamling på individnivå, vilket möjliggör bättre uppföljning av modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk.

Kritik mot nuvarande regelverk och utredningens förslag

Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) anser att utredningens förslag är otillräckliga för att säkerställa att alla barn med behov av undervisning i svenskt teckenspråk får sin rätt tillgodosedd. Den nuvarande skrivningen i skollagen, som kräver att språket ska vara dagligt umgängesspråk i hemmet, är alltför begränsande och exkluderar många teckenspråkstalande barn – särskilt döva barn, flerspråkiga elever och codabarn där svenskt teckenspråk är ett kulturellt och identitetsbärande språk.

Utöver detta saknas en särskild ämnesplan och kursplan för svenskt teckenspråk som modersmål. Detta har flera allvarliga konsekvenser:

- Undervisningen saknar en nationellt likvärdig struktur, vilket leder till varierande kvalitet och innehåll.
- Betygsättningen blir godtycklig och bristfällig, eftersom lärare saknar vägledning i bedömningen.
- Elever som läser svenskt teckenspråk som modersmål får inte samma meritvärde som hörande elever som läser andra språk, vilket snedvrider konkurrensen vid ansökningar till gymnasiet och högre utbildning.

SDR anser därför att utredningen behöver revideras och förstärkas i linje med rättighetsprinciper. En särskild ämnesplan och tillgång till behöriga lärare är nödvändiga för att garantera likvärdig utbildning för teckenspråkiga barn och unga.

Det är av yttersta vikt att det satsas på lärarutbildning och fortbildning av modersmålslärare i teckenspråk för att säkerställa tillgången på undervisning.

Konsekvenser av bristande modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk

För döva barn som inte får möjlighet att lära sig svenskt teckenspråk som modersmål kan konsekvenserna vara allvarliga:

- **Språkutveckling:** Utan tillgång till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk riskerar döva barn att få en begränsad språkutveckling, vilket kan påverka deras förmåga att kommunicera effektivt och förstå komplexa koncept.
- **Kulturell identitet:** Döva barn kan känna sig isolerade från dövkulturen och ha svårt att utveckla en stark kulturell identitet, vilket kan påverka deras självkänsla och känsla av tillhörighet.
- **Utbildningsmöjligheter:** Bristande språkkunskaper kan leda till svårigheter i skolan, vilket kan påverka deras akademiska prestationer och framtida utbildningsmöjligheter.

För Coda-barn kan konsekvenserna också vara betydande:

- **Tvåspråkighet:** CODA-barn som inte får undervisning i svenskt teckenspråk kan förlora möjligheten att bli fullt tvåspråkiga, vilket kan begränsa deras kommunikationsförmåga och kulturella förståelse.
- **Identitetsutveckling:** CODA-barn kan känna sig osäkra på sin identitet och ha svårt att navigera mellan den döva och hörande världen, vilket kan påverka deras självkänsla och känsla av tillhörighet.

Förslag till åtgärder

För att säkerställa att svenskt teckenspråk ges samma status och rättigheter som andra modersmål föreslår vi att:

- Rätten till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk garanteras för alla barn med rätt till språket, inklusive CODA och barn i flerspråkiga miljöer.
- Kriteriet om dagligt umgängesspråk tas bort, så att fler barn får tillgång till undervisning i sitt modersmål.
- En särskild kurs- och ämnesplan för svenskt teckenspråk som modersmål utvecklas, anpassad efter elevernas rätt och språkliga bakgrund.
- Kommunerna åläggs att erbjuda modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk, även om endast ett fåtal elever efterfrågar det.
- Lärarutbildningen förstärks för att säkerställa tillgången på behöriga lärare i svenskt teckenspråk.
- Utökat stöd till specialskolor för att möjliggöra högkvalitativ undervisning i svenskt teckenspråk för de barn som har rätt till en språkligt tillgänglig lärmiljö.
- Utveckling av digitala utbildningsresurser och fjärrundervisning i svenskt teckenspråk för att säkerställa att elever i hela landet har likvärdig tillgång till undervisning.

Sveriges Dövas Riksförbunds handlingsprogram understryker vikten av tillgång till teckenspråk i utbildningen:

"Alla teckenspråkiga barn ska ges förutsättningar att utveckla en stark tvåspråkig identitet – på svenskt teckenspråk och svenska. Staten ska garantera rätten till undervisning i svenskt teckenspråk för alla barn med behov, oavsett hörselstatus eller familjebakgrund."

Detta återspeglar vårt krav på att lagstiftning och styrdokument uttryckligen ska säkerställa modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk, oberoende av om barnet själv använder språket dagligen eller har det som kulturell och identitetsbärande grund.

Slutsats

Svenskt teckenspråk är ett fullvärdigt språk och ska behandlas som sådant inom det svenska skolsystemet. För att uppfylla språklagen, barnkonventionen och CRPD-konventionen måste teckenspråkiga barns rättigheter stärkas. Vi uppmanar därför regeringen att vidta åtgärder för att säkerställa att undervisning i svenskt teckenspråk som modersmål blir en självklar och tillgänglig del av det svenska utbildningsväsendet. Vi står gärna till förfogande för fortsatt dialog om hur rättigheterna för döva och teckenspråkiga barn och unga kan förverkligas i praktiken.

Med vänliga hälsningar

Åsa Henningsson, förbundsordförande
Sveriges Dövas Riksförbund

Kontakt: Tommy Aldergrim, intressepolitisk handläggare tommy.aldergrim@sdr.org